

можливості для переконання особи добровільно пройти освідування. Подальші дослідження даної слідчої дії сприятимуть розв'язанню дискусійних питань її застосування на практиці та унормуванню у КПК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За аг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. К. : Юстініан, 2012. 1224 с.
2. Савицький Д. О. Захист прав особи при проведенні освідування. *Розкриття злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України*: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 8 листоп. 2012 р.). К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. С. 24-26.
3. Дрозд В. Г. Організаційні і тактичні аспекти розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». К., 2009. 17 с.

Марисюк К. Б.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права і
процесу Навчально-наукового інституту
права та психології Національного
університету «Львівська політехніка»*

ЩЕ РАЗ ПРО ПОНЯТТЯ І СУТЬ ПЕНАЛІЗАЦІЇ ЯК МЕТОДУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Методи здійснення кримінально-правової політики у своїй сукупності можуть бути диференційовані на основні та приватні.

До основних методів належать криміналізація і декриміналізація та пеналізація і депеналізація.

Приватні методи, за словами П. Фріса, витікають з основних, деталізують їх, вирішують відповідні завдання без застосування основних методів, перебуваючи при цьому в їх «руслі». Вони застосовуються індивідуально, на рівні окремої особи, і вирішують завдання декриміналізації або депеналізації, не змінюючи фундаментальних оцінок тієї чи іншої криміналізованої поведінки.

Так, до приватних методів можуть бути віднесені окремі інститути кримінального права – інститут обмеження сфери дії кримінального закону, інститут звільнення від кримінальної відповідальності, інститут звільнення від відбування покарання та ін. [1, с. 19].

Пеналізація, за словами Н. Лопашенко, полягає в установленні принципів і критеріїв застосування найбільш суворого державного примусу за діяння, які визнаються злочинними; у формулюванні мети кримінального покарання; у визначенні його видів і розмірів; у пропозиції інших заходів кримінально-правового характеру, необхідних для впливу на осіб, які вчинили суспільно-небезпечне діяння [2, с. 126].

Підтримують цю думку і Н. Гуторова та Ю. Пономаренко, зазначаючи, що пеналізація злочинів — це складова частина кримінально-правової політики держави, яка становить собою процес і результат діяльності законодавця із визначення в кримінальному законі видів і розмірів покарань за злочини з метою нормативного забезпечення засобів для протидії злочинності [4, с. 41].

На думку О. Кузнецова, пеналізація — це віднесення певних заходів державного впливу до системи кримінального покарання, тобто встановлення видів і розмірів покарань, що дозволяють здійснити примусовий вплив на осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння [3, с. 17].

Підставою пеналізації є суспільно небезпечне діяння, яке визнане злочинним і вимагає визначення заходів кримінально-правового впливу.

На цей аспект наголошує і Ю. Пономаренко, стверджуючи, що за своїм змістом пеналізація полягає у визначенні покарання за вже криміналізований злочин. Цей висновок випливає, насамперед, із самого терміна, яким позначається досліджуване поняття. Етимологічно пеналізація походить від латинських слів *роена* — «покарання» і *action* — «дія», що вже дає підстави для висновку про те, що вона становить собою процес і результат діяльності, пов'язаної з покаранням [5, с. 49].

Характерно, що більшість актів пеналізації стосуються покарання, його видів, розмірів, умов застосування.

Пеналізація може полягати в посиленні (пом'якшенні) або розширенні (звуженні) умов застосування видів і розмірів кримінального покарання загалом (так звана широка пеналізація) або за конкретні злочинні діяння (так звана часткова пеналізація).

За правильним твердженням Ю. Пономаренка, відповідно до статті 51 КК України, до осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані дванадцять видів покарань. Традиційно закритість системи покарань тлумачиться в правозастосовному аспекті як заборона судам застосовувати до осіб, які вчиняють злочини, покарання, що не включені до переліку. Разом із тим подібне тлумачення не виправдано звужує зміст цієї властивості системи покарань. Очевидно, що не меншою мірою закритість переліку покарань звернута і до законодавця, який при конструюванні санкцій статей Особливої частини КК України може використовувати лише ті покарання, які включені до системи, і,

навпаки, не може надавати статусу покарання будь-яким іншим застосовуваним до злочинця заходам, які, проте, до системи покарань не включені [6, с. 48].

Як і інші методи кримінально-правової політики, пеналізація особливо широко застосовується в період широкої кодифікації кримінально-правових норм. Так, наприклад, результатом пеналізації, здійсненої під час розроблення КК України 2001 р., стала поява низки нових видів покарань, наприклад, громадських робіт, службових обмежень до військовослужбовців, арешту, обмеження волі.

На це ж звертають увагу й Н. Гуторова та Ю. Пономаренко, наголошуючи, що загалом пеналізація, здійснена при прийнятті КК України 2001 року, загалом відповідає сучасному рівню науки кримінального права та задовольняє потреби практики. Разом із тим ціла низка положень КК України свідчить про те, що у здійсненій пеналізації, на жаль, значною мірою виявилися такі чинники, як безсистемність, безпідставність та взаємна неузгодженість покарань, що передбачені за окремі злочини. Це, очевидно, викликано відсутністю єдиного методологічного підходу до побудови санкцій і призвело до низки недоліків у кримінальному законі [4, с. 47].

Список використаних джерел

1. Фріс П. Криміналізація і декриміналізація у кримінально-правовій політиці // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1. – С. 19-28.
2. Лопашенко Н. Введение в уголовное право. – М.: Волтерс Клувер, 2009. – 224 с.
3. Кузнецов А. Криминализация-декриминализация, пенализация-депенализация как содержание уголовной политики // Вестник Краснодарского университета МВД России. – 2017. – № 1 (35). – С. 16-18.
4. Гуторова Н., Пономаренко Ю. Пеналізація злочинів як напрямок кримінально-правової політики // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. – № 1. – С. 32-49.
5. Пономаренко Ю. Щодо співвідношення пеналізації та депеналізації злочинів // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2015. – Вип. 1. – Том 4. – С. 47-51.
6. Пономаренко Ю. Основні правила пеналізації окремих злочинів за чинним КК України // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2009. – № 3. – С. 47–52.